
ՄՇԱԿՈՒՅԹ

ԳՈՀԱՐ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի հայցորդ

Էլփոստ՝ gohar.karapetian03@gmail.com

ԷԴՈՒԱՐԴ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԱՅԻՆ ԿՎԱՐՏԵՏ (1981-1998)

Ամփոփում

Սույն հոդվածում անդրադարձ է կատարվել կոմպոզիտոր Էդուարդ Հայրապետյանի Դաշնամուրային կվարտետին: Այս ստեղծագործությունն իր ուրույն տեղն է զբաղեցնում թե՛ կոմպոզիտորի և թե՛ հայկական կամերային-գործիքային երաժշտության մեջ:

1981 թվականին գրվել է որպես Դաշնամուրային տրիո՝ ջութակ, թավջութակ և դաշնամուր, սակայն կոմպոզիտորը որոշ ժամանակ անց՝ 1998 թվականին այն վերափոխել և դարձրել է Դաշնամուրային կվարտետ (ջութակ, ալտ, թավջութակ և դաշնամուր): Էդուարդ Հայրապետյանը կվարտետի երկրորդ մասը կերպարային առումով փոփոխում և դարձնում է մեղիտացիոն, բայց ի նկատի ունենալով ոչ թե բուդդայական մեղիտացիան, որտեղ մարդու միտքն անջատվում է բանականությունից, այլ մարդու հուզական և խորն ապրումներն իր մեջ պահելով՝ նկարագրում է մարդու հոգեվիճակը ոչ թե երկրային, այլ երկնային մի ամբողջ աշխարհ:

Բանալի բառեր և արտահայտություններ. Դաշնամուրային կվարտետ, վարիացիոն ձև, թեմատիզմի բացակայություն, օկտավա, օբերտոն, անդրանիկ կատարում:

Ներածություն

Էդուարդ Հայրապետյանը հայկական կոմպոզիտորական դպրոցի վառ ներկայացուցիչներից մեկն է: Հիմնվելով եվրոպական դասական երաժշտության, արմատավորված հայկական պրոֆեսիոնալ երաժշտության ավանդույթների վրա, սինթեզելով ժամանակակից մեղեդային լեզվի տարրերը ժողովրդա-պրոֆեսիոնալ, ինչպես նաև մեծ հետաքրքրությամբ արձանքելով ժամանակակից պրոֆեսիոնալ երաժշտության ենթակառուցվածքներին, ստեղծեց իր կոմպոզիտորական ուղին:

Էդուարդ Հայրապետյանի ստեղծագործությունները հաջողությամբ հնչել են թե՛ բազմաթիվ միջազգային փառատոններում՝ Բուդապեշտում, Զագրեբում, Շվեդիայում, Սալոնիկում, Օդեսայում, Բեռլինում, թե՛

միջազգային հեղինակավոր բեմահարթակներում՝ Եվրոպայում, Ռուսաստանում, ԱՄՆ-ում, Մերձբալթյան պետություններում, Կիպրոսում, Լիբանանում: Կոմպոզիտորն արժանացել է Հայաստանի կոմպոզիտորների միության և ՀՀ մշակույթի նախարարության ոսկե մեդալի, <<Թեքեյան>> մշակութային միության <<Վահան Թեքեյան>> մրցանակի: Էդուարդ Հայրապետյանը ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ է՝ 2018 թվականին նա արժանացել է ՀՀ պետական մրցանակի դափնեկրի պատվավոր կոչման:

Երկար տարիների քրտնաջան և անդադար ստեղծագործական աշխատանքի շնորհիվ կոմպոզիտորն ստեղծել է ընդարձակ ստեղծագործությունների ցանկ, որոնք գրված են տարբեր ժանրերում: Էդուարդ Հայրապետյանը հեղինակ է չորս սիմֆոնիայի, կանտատի՝ <<Յոթ խաղաղ խոսք>>, ութ վոկալ շարերի՝ <<Հայր մեր>>, <<Ինչ արբեցությամբ>>, <<Ստերմիկ տեսիլներ>>, <<Ըլլայի, ըլլայի>> <<Ջրտուք>>, 25 գործիքային և կրկնակի կոնցերտների, որոնք գրված են տարբեր գործիքների համար՝ ֆլեյտա, հորն, կլարնետ, ֆագոտ, հարվածային, դաշնամուր, ջութակ, ալտ, թավջութակ, 20 գործիքային սոնատի և այլ բազմաթիվ ստեղծագործությունների:

Մեթոդաբանություն

Թեմայի ուսումնասիրության ընթացքում լայն չափով ներկայացվել է Էդուարդ Հայրապետյանի ստեղծագործական կյանքն ու գործունեությունը: Դաշնամուրային կվարտետը մանրամասն ուսումնասիրվել և վերլուծվել է: Աշխատել ենք հաստատված երաժշտության մեջ տրադիցիոն կլասիկ մեթոդիկայով:

Էդուարդ Հայրապետյանի երաժշտության փոփոխվող ժամանակը, մտորումների գույները, ձևերը միշտ լսելի և արդիական են ժամանակակից կյանքի ռիթմերին: Կոմպոզիտորի երաժշտությունը կարող է չունենալ կոնկրետ բովանդակություն և կերպարներ, բայց հարուստ է փիլիսոփայական գաղափարներով: Կոմպոզիտորի ստեղծագործական կյանքը միշտ լի է ինքնակատարելագործումով, նոր գիտելիքների ձեռքբերմամբ, որը բավարարվում է ընթերցված գրքերով, ինչպես նաև ստեղծագործական սերտ կապը երաժիշտ-կատարողների հետ: Հայրապետյանի երկացանկում մեծ տեղ են զբաղեցնում նվիրումները, որոնք արտացոլվում են հայ կատարողների՝ Մեդեա Աբրահամյանի, Բագրատ Վարդանյանի, Ալեքսանդր Կոսեմյանի, Նարեկ Հախնազարյանի, Մերուժան Միմոնյանի, Արամ Ղարաբեկյանի, Մերգեյ Սմբատյանի, Սվետլանա Նավասարդյանի, Նարե Արդամանյանի վարպետությամբ և տաղանդով:

2016 թվականին <<Պավանա>> սիմֆոնիկ պատկերն ընդգրկվել է Արամ Խաչատրյանի անվան 12-րդ միջազգային մրցույթի <<Դիրիժորություն>> մասնագիտության ծրագրում, որպես պարտադիր կատարվող ստեղծագործություն: 2017 թվականի փետրվարի 28-ին <<Արամ Խաչատրյան>> համերգասրահում տեղի ունեցավ Էդուարդ Հայրապետյանի դաշնամուրի և սիմֆոնիկ նվագախմբի համար գրված կոնցերտի պրեմիերան, դաշնակահարուհի Նարե Արղամանյանի և Հայաստանի սիմֆոնիկ նվագախմբի կատարմամբ՝ դիրիժոր Մերգել Սմբատյանի ղեկավարությամբ: Այս ստեղծագործությունն առիթ հանդիսացավ Էդուարդ Հայրապետյանին առաջադրելու ՀՀ պետական մրցանակի: (2018թ.):⁷

Անդրադառնալով Էդուարդ Հայրապետյանի ուսումնական տարիներին՝ դեռ վաղ տարիքից մեծ հետաքրքրություն ցուցաբերեց դեպի երաժշտությունը. նվագում էր ակորդեոն և երգում «Աֆիցերների տան» դպրոցի երգչախմբում: Երգչախմբի ղեկավարը տեսնելով տղայի ընդունակությունները, խորհուրդ է տալիս տղային ընդունվել երաժշտական դպրոց: Շուտով Էդուարդ Հայրապետյանն ընդունվում է Տիգրան Չուխաջյանի անվան երաժշտական դպրոց: Այդ ժամանակ դպրոցում բացվում է կոմպոզիտորական դասարան, դպրոցի տնօրեն՝ Ջենմա Սարգսյանի հրավերով գալիս է դասավանդելու Գևորգ Արմենյանը՝ կոմպոզիտորական դասարանում և նրա մոտ Էդուարդ Հայրապետյանը սովորում է կոմպոզիցիա: Դպրոցն ավարտելուց հետո ընդունվում է Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարան՝ Գևորգ Հախինյանի կոմպոզիտորական դասարան, ավարտելով ուսումնարանը՝ ընդունվում է Կոմիտասի անվան կոնսերվատորիա՝ իր Դաշնամուրային տրիոյով: Գրիգոր Եղիազարյանի դասարանում Էդուարդ Հայրապետյանի հետ սովորում էին նաև Վահրամ Բաբայանը, Երվանդ Երկանյանը, Ռուբեն Սարգսյանը, ինչպես նաև բարձր կուրսերում սովորողներ՝ Մարտուն Իսրայելյանը և Աշոտ Զոհրաբյանը: Այդ դասարանում սովորող տաղանդավոր, երիտասարդ կոմպոզիտորները ձեռք բերեցին ժամանակակից երաժշտության լեզվի տարրեր՝ ներդնելով այն հայկական երաժշտության մեջ, որի վրա մեծ ազդեցություն ունեցավ XX դարի 50-60-ական թվականների Արևմտյան Եվրոպայի երաժշտությունը: Եվ այդ ժամանակ Հայաստանում կամերային-գործիքային ժանրն ունեցավ մեծ զարգացում:

⁷ Ռուխկյան Մ., Էդուարդ Հայրապետյանը 70 տարեկան է: Բարձր թոփչքի արվեստագետը: Արվեստագիտական հանդես 2 (4), Երևան, 2020, էջ 187:

Հայկական կամերային-գործիքային երաժշտության մեջ մենք հազվադեպ ենք հանդիպում դաշնամուրային կվարտետի, քանի որ կվարտետները հիմնականում գրվում էին լարային կազմի համար, ինչպես Հայդնի, Մոցարտի, Բեթհովենի և մի շարք կոմպոզիտորների ստեղծագործությունների ցանկում: Էդուարդ Հայրապետյանի բազմաթիվ կամերային-գործիքային ստեղծագործություններում հատուկ տեղ է գտել դաշնամուրային կվարտետը: Բնորոշ է այն փաստը, որ այս ստեղծագործությունն սկզբում գրվել է որպես Տրիո 1981 թվականին: Այդ տրիոն գրված է եղել ջութակի, թավջութակի և դաշնամուրի համար, որոշ ժամանակ անց կոմպոզիտորը նորից անդրադարձել է այս ստեղծագործությանը և 1998 թվականին վերանայել՝ վերաճեցնել այն դաշնամուրային կվարտետի: Ստեղծագործության հարմոնիկ լեզուն և ֆակտուրան հարստացան ալտի ներդրմամբ: Հետաքրքիր է, որ կոմպոզիտորին Դաշնամուրային տրիոն չէր գոհացնում և դա էր պատճառը, որ մի քանի տարի անց վերանայեց և նորովի ներկայացրեց ունկնդրին:

Կոմպոզիտորը պատմում է. <<Երկար տարիներ է պահանջվել, որպեսզի այս ստեղծագործությունը վերջնական ձևով ներկայացնեմ, քանի որ կվարտետի երկրորդ մասը կերպարային առումով չէր համապատասխանում առաջին և երրորդ մասերին>>:

Առաջին անգամ կատարվել է որպես տրիո Կիևում, 1984 թ., իսկ որպես դաշնամուրային կվարտետ առաջին անգամ կատարվել է 2016 թ. Գյումրիի <<Վերածնունդ>> միջազգային մրցույթ-փառատոնին՝ արժանանալով առաջին կարգի մրցանակի: Կատարել են՝ Գևորգ Գասպարյանը (ջութակ), Անիտա Բայանդուրը (ալտ), Նարեկ Գասպարյանը (թավջութակ) և Գոհար Կարապետյանը (դաշնամուր):

Մրցույթին մասնակցում էին ԱՄՆ-ի, Էստոնիայի, Ռուսաստանի, ինչպես նաև Հայաստանի ներկայացուցիչներ:

Մրցույթին մասնակցելու համար հարկավոր էր երկու ստեղծագործություն՝ առաջին ստեղծագործությունն ըստ մասնակիցների ցանկության՝ մենք ընտրեցինք Յոհաննես Բրամսի Դաշնամուրային կվարտետը՝ օր. 25, g moll: Իսկ երկրորդը՝ որպես մասնակից անդամների երկրի ստեղծագործություն՝ Էդուարդ Հայրապետյանի Դաշնամուրային կվարտետը: Շատ մեծ դժվարությամբ ԵՊԿ պրոֆեսոր՝ Իրինա Բադալյանը գտավ Էդուարդ Հայրապետյանի դաշնամուրային կվարտետը: Կոմպոզիտորը մեզ փոխանցեց իր նոտաները և սկսեցինք պարապմունքները: Որոշ ժամանակ անց մենք խնդրանքով դիմեցինք, որպեսզի կոմպոզիտորը լսի մեր կատարումը և ուղղություն ցույց տա: Էդուարդ Հայրապետյանի հետ պարապմունքների շնորհիվ մեկ այլ տեսանկյունից մոտացանք այս ստեղծագործությանը:

Կոմպոզիտորը դաշնամուրային կվարտետը գրել է ստեղծագործական վաղ շրջանում: Նկատելի են էմոցիոնալ ընկալումները՝ շրջապատում տեղի ունեցող իրականության մեջ: Դաշնամուրային կվարտետում կոմպոզիտորն օգտագործել է հարուստ ֆակտուրա, դինամիկա, ռիթմ և խրոմատիկ շարադրանք, որոնց շնորհիվ ստեղծագործությունը դառնում է ավելի ցայտուն, գունեղ, ինչպես նաև փոխանցում է կերպարների ինքնատիպությունը: Կոմպոզիտորը կվարտետում օգտագործել է այնպիսի հնարներ, որոնց շնորհիվ յուրաքանչյուր գործիք կարողացավ ցույց տալ իր հնարավորությունները: Հատկանշական է, որ կոմպոզիտորը կվարտետի մասերում հրաժարվում է տեմպերի անվանումներից, այլ միայն նշվում է. քառորդը հավասար է MM 138 զարկին (նկ.1):

(նկ.1)

Դաշնամուրային կվարտետը կազմված է երեք մասից: Կվարտետի առաջին մասը գրված է վարիացիոն ձևում: Կվարտետը յուրահատուկ է իր ձևակառուցվածքով: Առաջին մասում բացակայում է թեմատիկ զարգացումը, այսինքն՝ զարգացումը վարիացիոն է: Վարիացիայի անցումը հաջորդ վարիացիային քողարկված չէ, այլ հստակ երևում է: Կվարտետի առաջին մասն սկսվում է լարային գործիքների հզոր ff-ով, շեշտված ֆակտուրայով, իսկ դաշնամուրի մոտ fff, որի դինամիկան աստիճանաբար մարում և հանում է pp-ի: Դաշնամուրի նվագաբաժնում ակորդները պահում են լարվածությունը, հասցնում են նորից պոթյուն ff-ի: Այս դինամիկ կտրուկ փոփոխություններն արտահայտում են կոմպոզիտորի հոգեվիճակը, ապրումները, ըմբոստացումը, հակադրում են հզորությունը նուրբ և հանգիստ կերպարների հետ, որոնց երկխոսությունից էլ ծնվում է լարվածություն: Այնուհետև սկսվում է հաջորդ վարիացիան, որից հետո տեղի է ունենում չափերի փոփոխություն. 4/4-ը փոխվում է 3/4-ի: Կերպարային առումով երաժշտությունը դառնում է ավելի տոնական և

կենցաղային: Այդ կերպարին մոտենալու համար օգտագործել է դիստանս ինտերվալներ, գլիսանդներ, ակորդներ, տրիեյներ, *col legno*: Գործիքներն ի հայտ են գալիս միասին, ունիսոն, խրոմատիկ տրիոլներով, շեշտված կանոնիկ շարադրանքով, խրոմատիկ գամմայաձև շարժումները դեպի վեր են անցնում հերթականությամբ բոլոր գործիքների նվագաբաժիններում՝ երաժշտությունը դարձնելով ավելի սուր և դրամատիկ: Այս մասում կատարողական բարդություններից է լարային գործիքների նվագաբաժնում ինտերվալների շարադրանքը. վերևի օկտավաներից մեծ թռիչքներով ներքև՝ արագ տեմպում, այս ամենին է ավելանում կանոնիկ շարադրանքը, որտեղ շատ կարևոր է ջութակահարի դերը՝ մուտքերը ցույց տալու համար (նկ.2): Ինչպես նեց կոմպոզիտորն այսպիսի հատվածներում հարկավոր չէ փափկեցնել ինտերվալները, ինչպես նաև պետք է շատ մեծ կարևորություն տալ շեշտերին:

(նկ.2)

Վարիացիան ավարտվում է *pp* դինամիկայով, այնուհետև փոքր դադարից հետո սկսվում է հաջորդ վարիացիան՝ *ff* դինամիկայով, այստեղ կոմպոզիտորն օգտագործել է ոչ միայն դադար, այլ նաև դինամիկայով տարանջատել է վարիացիաները միմյանցից:

Այնուհետև տեղի է ունենում տրամադրության փոփոխություն, կրկին կտրուկ և չոր ինտերվալներով ի հայտ է գալիս չափի փոփոխություն, ավելի թափանցիկ ֆակտուրա, որն իր բնույթով կապող օղակ է հանդիսանում դեպի բարձրակետը: Առաջին մասի բարձրակետը հասնում է սկզբում հնչած շեշտված ակորդներից վերցված, բայց ավելի հզոր դինամիկ ակորդներով, որոնք ապահովում են կառուցվածքի ամրությունը՝ ինչպես ճարտարապետության մեջ պուլսը: Բարձրակետը կառուցված է չոր և շեշտված դիստանս ակորդների հարմոնիայի վրա, սակայն ավելի ուժգին, ինչը բնորոշ է բարձրակետին: Լարվածությունը հասնելով բարձրակետին՝ աստիճանաբար խաղաղվում, հանգստանում, դանդաղեցնում է տեմպը, մարում, ապա նորից *fff* հնչողություն և հանդարտվելով ավարտվում է առաջին մասը: Վերոհիշյալ նկարագիրը թույլ է տալիս ենթադրություններ

անել կոմպոզիտորի կոնստրուկտիվ մտածելակերպի մասին, որի մեջ երևում է գեղեցիկի և էսթետիկ կերպարների հետաքրքիր համադրությունը:

(նկ.3)

Էդուարդ Հայրապետյանը Կվարտետի երկրորդ մասը ենթարկում է ձևափոխությունների: Սկզբում այն կերպարային բնույթով չէր համապատասխանում կվարտետի առաջին և երրորդ մասերին, սակայն կոմպոզիտորը երկրորդ մասը դարձրեց մեղիտացիոն, բայց ի նկատի ունենալով ոչ թե բուդդայական մեղիտացիան, որտեղ մարդու միտքն անջատվում է բանականությունից, այլ մարդու հուզական և խորն ապրումներն իր մեջ պահելով, որն ստեղծեց ավելի դրամատիկ կերպար՝ կապելով ներքին լարման հետ, ունկնդրին ստիպելով լարված սպասել ստեղծագործության հետագա զարգացմանը: Երկրորդ մասն սկսվում է պարզ լրա բեմով նոտայով բոլոր գործիքների նվագաբաժնում (նկ.3), որն իր մեջ պարունակում է գաղտնիություն, նկարագրում է մարդու հոգեվիճակն ի հայտ գալով ոչ թե երկրային, այլ ավելի խորը երկնային մի ամբողջ աշխարհ, ինչն ավելի է հաստատում լարայինների մեղմոցով սկսելը:

Եվրոպական դասական երաժշտության մեջ օկտավան հաստատում է տոնայնությունը, իսկ հայկական երաժշտության մեջ ցույց է տալիս օբերտոնները: Բայց այստեղ օկտավան մեկ այլ դեր ունի, ինչպես վերը նշեցինք: Կոմպոզիտորը հիմա էլ է օգտագործում օկտավաներ, նախավերջին սիմֆոնիայի ֆինալում, ինչպես նաև կոնցերտում: Կարծես թե օկտավան կանգնած է, բայց այդ օկտավայի մեջ կա ներքին կուտակում, լարվածություն, որի մեջ տրիոլները crescendo-ով ու diminuendo-ով ավելի արտահայտված տենուտոններով և ռուբատոներով զարգանալով հասնում են ff (նկ.4): Այս մասում դինամիկայի նշանները կատարողներից մեծ վարպետություն են պահանջում: Կվարտետում բոլոր գործիքների մոտ դրված են նույն դինամիկայի նշանները, որը շատ հմտորեն և ճիշտ

չափաբաժիններով պետք է կատարել որպեսզի դինամիկ կերպարը փոփոխության չենթարկվի:

The musical score is for a piano piece, likely in 4/4 time. It consists of five measures, each with a key signature change indicated by a sharp sign and a new key signature (F# major, G# minor, A major, B minor, C# major). The score is written for four staves: two for the right hand (treble clef) and two for the left hand (bass clef). The dynamics are marked as follows: *pp* (pianissimo), *mf* (mezzo-forte), *piu mf* (piu mezzo-forte), *p* (piano), *f* (forte), *piu f* (piu forte), *mp* (mezzo-piano), and *ff* (fortissimo). The articulation is marked with slurs and accents. The first measure is marked *pp* and *mf*. The second measure is marked *pp* and *piu mf*. The third measure is marked *p* and *f*. The fourth measure is marked *p* and *piu f*. The fifth measure is marked *mp* and *ff*. The score is written in a modern, minimalist style with a focus on dynamics and articulation.

(նկ.4)

Այնուհետև երկար ֆերմատայից հետո շարունակվում է սի բեմոլ՝ օկտավայով, որը երաժշտությունը դարձնում է կենդանի, ճկուն և շարժուն: Լարայինների մոտ մեղեդու անցումները կարծես թե ֆուգայի տարրեր լինեն, որը մշակվում և զարգանում են: Երկրորդ մասի վերջում արդեն ի հայտ է գալիս ընդ օկտավան, որը հանգստացնում, ամփոփում է երկրորդ մասը՝ մինևույն ժամանակ այն կապող օղակ է հանդիսանում լյա բեմոլ և սի բեմոլ օկտավաների համար: Երրորդ մասը հակադրումն է երկրորդ մասին, որն ավելի ակտիվ է, կատաղի, ներքին կուտակումների բաց թողումով, չորությամբ և սրությամբ: Եթե առաջին մասում էպիզոդներ կան, որոնք ավելի հանգիստ բնույթի են, որի շնորհիվ հանդարտվում է երաժշտությունը, ապա երրորդ մասում կոմպոզիտորը հնարավորություն չի տալիս: Դաշնամուրն սկսում է *ff* ակորդներով, մեծ էներգիայով, օգտագործելով շեշտեր յուրաքանչյուր ակորդի վրա, զանազան ակորդներ, ֆլաժոլետներ, ինչն ավելի է ընդհանրացրել և ամփոփել երրորդ մասը (նկ.5):

340 341 342

♯ Ped. ♯ Ped. ♯ Ped. *

(ն

կ.5)

Յուրաքանչյուր ակորդի վրա դրված են շեշտեր, որպեսզի կերպարը և կառուցվածքը չփոխվեն: Լարայինների մոտ օգտագործված գլխասանդոները դառնում են անկանոն, իսկ դաշնամուրի մոտ դեպի վարընթաց շարժումով, բայց մեղեդիական գիծը շեշտելով: Այս մասում կատարողական խնդիրներից է լարայինների նվագաբաժնում գլխասանդոները, որոնք կատարելիս հարկավոր է պահել ռիթմը: Պատահական չէ, որ կոմպոզիտորը դաշնամուրի բաժնում տասնվեցերորդական նոտաների վրա դրել է շեշտեր, որոնք հիմք են դառնում լարայինների համար՝ պահելով ռիթմը (նկ.6):

352 353 354

♯ Ped. ♯ Ped. ♯ Ped. *

(նկ.6)

Ստեղծագործությունը որքան ընթանում է դեպի վերջաբան, այնքան տեմպն աստիճանաբար արագանում է, ինչը բերում է ավելի անհանգիստ վիճակի: Լարայինների նվագաբաժնում սինկոպաները դառնում են ավելի ակտիվ և դուրս են գալիս վերահսկողությունից: Այնուհետև դաշնամուրն է դառնում հիմք լարայինների համար: Ստեղծագործության արագ տեմպը դանդաղում է, վերադառնում ենք սկզբնական տեմպին, կրկնվում է երրորդ մասի սկիզբը, բայց ավելի խտացված ֆակտուրայով, ֆլաժոլետներով, գլիսանդոներով, դուոդեցիմա ինտերվալներով, սինկոպաներով, որտեղ դաշնամուրը հիմք է դառնում լարայինների համար: Երրորդ մասի բարձրակետից հետո տեմպը դանդաղում է: Կարծես սա կողա լինի երրորդ մասի համար. փոխվում է ֆակտուրան, հարմոնիկ լեզուն, ի տարբերություն առաջին և երկրորդ մասերի՝ դաշնամուրն է ամփոփում երրորդ մասը:

Դաշնամուրային կվարտետի կատարողական բարդություններից են հանդիսանում լարային գործիքների ինտերվալային ֆակտուրան տարբեր ինտերվալներով ընդհուպ մինչև դուոդեցիմա, նվագաբաժինները տարբեր օկտավաներում, գլիսանդոները, տարբեր ինտերվալներով ֆլաժոլետները, իսկ դաշնամուրի նվագաբաժնում՝ ակորդային ֆակտուրայում գտնել ճիշտ դինամիկան և մոտեցնել լարայինների հնչողությանը, օկտավաների թռիչքներն արագ տեմպում՝ դինամիկ զարգացմամբ (նկ.7):

(նկ.7)

Անսամբլային կատարման բարդություններից է բոլոր մուտքերի, ինչպես նաև կոմպոզիտորի կողմից դրված փոքր դադարներից հետո մուտք գործելը ճիշտ հզորությամբ և ներքին էներգիայով: Այս կվարտետում

կոմպոզիտորը թե՛ դինամիկ և թե՛ կերպարային փոփոխության ժամանակ տվել է կատարողներին փոքր դադարներ, դատարկ տակտեր և փոքր շնչեր, որպեսզի կարողանան ճիշտ կերպարով շարունակել: Երրորդ մասում լարայինների գլխասանդոների հստակ միմյանց փոխանցելը համադրելով դաշնամուրի բաժնի շեշտված տասնվեցերորդական նոտաների հետ: Երրորդ մասի սինկոպաները միայն լարայինների բաժնում լի են կատարողական բարդություններով. ալտը և թավջութակը հիմք են հանդիսանում ջութակի համար, որի նվագաբաժինը համընկնում է թույլ մասերում: Այս կվարտետը կատարողներից պահանջում է շատ աշխատանք և կատարողական վարպետություն:

Լինելով Էդուարդ Հայրապետյանի դաշնամուրային կվարտետի առաջին կատարող, ես մեծ սիրով և հետաքրքրությամբ մոտեցա այս ստեղծագործությանը: Այս նյութը լի է նորարարական գաղափարներով, գրելաձևով, իր կառուցվածքով, տարբեր տրամադրությունների և կերպարների առկայությամբ:

Էդուարդ Հայրապետյանի դաշնամուրային կամերային-գործիքային ստեղծագործություններ.

Դաշնամուրային տրիո՝ ջութակի, թավջութակի և դաշնամուրի համար (2014)

Կվարտետ՝ ջութակի, ալտի, թավջութակի և դաշնամուրի համար (1981-1998)

<<Բնապատկեր սարով>> կվարտետ՝ ֆլեյտայի, կլարնետի, ֆագոտի և դաշնամուրի համար (2016)

Մյուլիտ ֆլեյտայի համար, 5 հարվածայինների և դաշնամուր համար (1976)

<Երկխոսություն>՝ ջութակի և դաշնամուրի համար (1995)

<<Թիթեռների օրը>>՝ ալտի և դաշնամուրի համար (2019)

Սոնատ ֆլեյտայի և դաշնամուրի համար (2005)

Սոնատ հոբոյի և դաշնամուրի համար (2005)

Սոնատ կլարնետի և դաշնամուրի համար (2005)

Սոնատ ֆագոտի և դաշնամուրի համար (2005)

Սոնատ № 1 ջութակի և դաշնամուրի համար (1972)

Սոնատ № 2 ջութակի և դաշնամուրի համար (1980)

Սոնատ № 3 ջութակի և դաշնամուրի համար (1982)

Սոնատ № 4 ջութակի և դաշնամուրի համար (1992)

Սոնատ 2 ջութակի և դաշնամուրի համար (1988)

Սոնատ № 1 ալտի և դաշնամուրի համար (1980)

Սոնատ № 2 ալտի և դաշնամուրի համար (1983)

Սոնատ № 3 ալտի և դաշնամուրի համար (1986)

Սոնատ № 4 ալտի և դաշնամուրի համար (2006)

Սոնատ № 5 ալտի և դաշնամուրի համար (2016)

Սոնատ № 1 թավջութակի և դաշնամուրի համար (1980)

Սոնատ № 2 թավջութակի և դաշնամուրի համար (1984)

Եզրակացություններ

Թեմայի ուսումնասիրության արդյունքում մեր եզրահանգումներն են՝

1. Էդուարդ Հայրապետյանը հայկական կոմպոզիտորական դպրոցի վառ ներկայացուցիչներից մեկն է:
2. Հիմնվելով եվրոպական դասական երաժշտության, արմատավորված հայկական պրոֆեսիոնալ երաժշտության ավանդույթների վրա, սինթեզելով ժամանակակից մեղեդային լեզվի տարրերը՝ ժողովրդա-պրոֆեսիոնալ, ինչպես նաև մեծ հետաքրքրությամբ արձագանքելով ժամանակակից պրոֆեսիոնալ երաժշտության ենթակառուցվածքներին, ստեղծեց իր կոմպոզիտորական ուղին:
3. XX դարում Հայաստանի կոմպոզիտորական ստեղծագործական կյանքն իր պատմության ծաղկումն էր ապրում: Էդուարդ Հայրապետյանն այդ կոմպոզիտորների թվում է, ով իր ստեղծագործություններով արժանանում է թե՛ կատարողների և թե՛ ունկնդիրների ուշադրությանը:
4. Դաշնամուրային կվարտետը յուրովի է իր ձևակառուցվածքով. բացակայում է թեմատիկ զարգացումը՝ այսինքն վարիացիոն ձևում է: Վարիացիայի անցումը մյուսին քողարկված չէ, այլ հստակ երևում է:

Օգտագործված գրականություն

1. Ռուխկյան Մ., Էդուարդ Հայրապետյանը 70 տարեկան է: Բարձր թոփչքի արվեստագետը: Արվեստագիտական հանդես 2 (4), Երևան, 2020, էջ 187:
2. Ռուխկյան Մ., «Էդուարդ Հայրապետյանի ժամանակը» Երևան, 2020, էջ 10:

Гоар Карапетян

Эдуард Айрапетян

Фортепианный квартет (1981 – 1998)

Заключения

Ключевые слова и выражения: фортепианный квартет, форма вариаций, отсутствие тематики, октава, обертон, первое исполнение.

Нашы выводы рл результатам исследования темы:

1. В данной статье мы рассматриваем фортепианный квартет композитора Эдуарда Айрапетяна. Это произведение занимает свое неоспоримое место как в музыкальном творчестве композитора, так и в армянской камерной инструментальной музыке в целом.
2. В 1981 году он создал фортепианное трио для скрипки, виолончели и фортепиано, однако спустя некоторое время, в 1998 году преобразовал трио в фортепианный квартет (скрипка, альт, виолончель и фортепиано). Вторую часть квартета Айрапетян изменил в образном смысле и сделал ее медитационной, однако, имея в виду не буддистскую медитацию, где человеческое мышление отделено от разумного, а, сдерживая эмоции и глубокие переживания, описывает душевное состояние человека как небесный, духовный мир.
3. Эдуард Айрапетян - один из ярких представителей армянской композиторской школы.
4. Он создал европейскую классическую музыку, берущую корни в армянских профессиональных музыкальных традициях, синтезировал современные мелодические элементы с народными и народно – профессиональными, а также с большой заинтересованностью откликнулся на современную профессиональную музыкальную структуру, тем самым создав свое собственное композиторское направление.
5. В 20 веке армянская композиторская творческая жизнь переживала бурный расцвет. Эдуард Айрапетян принадлежит к тем композиторам, чье творчество удостоено внимания как исполнителей, так и слушателя.
6. Фортепианный квартет уникален по своей композиции. В нем отсутствует общее тематическое развитие, т.е. он основан на взаимопереходе вариаций, что не завуалировано, а ярко проявляется.

Gohar Karapetyan

Eduard Hayrapetyan
Piano quartet (1981 – 1998)
Conclusion

Key words and expressions: piano quartet, form of variations, thematic lack, octava, overtone, the first performance.

As a result of the study of the theme, our conclusions are as follows:

1. In the present article we deal with the piano quartet of the composer Eduard Hayrapetyan. This musical work has its incomparable place both in the creative activity of the composer and in the Armenian chamber instrumental music.
2. Eduard Hayrapetyan is one of the prominent representatives of the Armenian composer school.
3. He created European classic music derived from Armenian professional musical traditions, synthesized contemporary melodic elements with folk and folk - professional elements.
4. He also responded with great interest to the contemporary professional musical structure and in this way created his own special composer trend. In the 20th century composer creative life was flourishing. Eduard Hayrapetyan belongs to those composers whose creative activity is appreciated by the musicians and by the listeners.
5. In 1981 he created the piano trio for violin, cello and piano. However some time later he transformed the trio into the piano quartet (violin, viola, cello and piano). The second part of the quartet was transformed in the figurative meaning. It became more meditative, but not in the meaning of Buddhist meditation, where human thinking is separated from reasonable notion. He described spiritual state of a human being as the heavenly spiritual world. At the same time he restrained human emotions and deep feelings.
6. The piano quartet is unique by its composition. It lacks the general thematic development, i. E. it is based on the mutual transition of the variations, which is expressed very brightly.

Խմբագրություն է ուղարկվել 19. 01. 2023թ.

Հանձնարարվել է գրախոսության 30.01.2023թ.

Տպագրության է հանձնարարվել 13.03.2023թ.